

ΠΟΙΟΣ
ΠΟΙΟΣ
ΠΟΙΟΣ

Ο ΜΑΥΡΟΣ

Ο ΘΕΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ

I

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ

Ένα απόγευμα στο Παλαιό Φάληρο

Πρόσφατα με έπιασε μια νοσταλγία. Άφησα το αμάξι μου στον «Παντοκράτορα» κι έκανα βόλτα με τα πόδια στην παλιά μου γειτονιά. Όλα έδειχναν αλλιώτικα και, ταυτόχρονα, πολύ οικεία. Ο τόπος αλλαγμένος, μα ίδιος. Το ίδιο κι εγώ. Έριχνα το βλέμμα μου από γωνιά σε γωνιά και κοντοστεκόμουν. Με «έβλεπα» όπως ήμουν τότε, παιδί, και σκεφτόμουν ότι εδώ έγινε αυτό, λίγο παρακάτω το άλλο.

Το είχα μεγάλη ανάγκη τούτο το πισωγύρισμα, ίσως γιατί μέσα από τις μνήμες μας ανακαλύπτουμε ξανά τον εαυτό μας. «Ζούσα κάποτε εδώ...». Το λες αυτό σε κάποιον, μάλλον μετρώντας τον απόηχο που έχει σε σένα παρά σε 'κείνον. Αναζητάς τα χνάρια της δικής σου διαδρομής, για να δεις ποιος στ' αλήθεια είσαι.

Από μικρός ενθουσιαζόμουν με τις εξερευνήσεις. Αναζητούσα παλιά μονοπάτια, έψαχνα σημεία απ' όπου πέρασαν άνθρωποι άλλων εποχών και άφησαν το στίγμα της δημιουργικότητάς τους, του

Κουβεντιάζαμε τριγυρνώντας στην περιοχή. Τα λέγαμε σαν να ήμασταν φίλοι από παλιά. Μου ανέφερε πως νέος ερχόταν και με έβλεπε στον Πανιώνιο και στην ΑΕΚ. Αργότερα, έφερνε και τον γιο του. Οποτε δεν πήγαιναν στο γήπεδο, παρακολουθούσαν μαζί τις αναμεταδόσεις ποδοσφαιρικών αγώνων στο ραδιόφωνο και τις εκπομπές στην τηλεόραση το βράδυ της Κυριακής, όπου σχολιάζονταν τα παιχνίδια του Πρωταθλήματος. Τα χάρηκα όλα αυτά· μου θύμιζαν ανάλογα περιστατικά της δικής μου ζωής. Είναι όμως ωραίο να τα ακούς κι από έναν ξένο.

Μετά από κάμποση ώρα, κοντοστάθηκε, με χαιρέτησε ευγενικά κι έφυγε. Δεν ξαναβρεθήκαμε από τότε. Η ανάμνηση αυτής της βόλτας με κάνει να σκέφτομαι πόσο πιο γρήγορα ανοιγόμαστε περπατώντας. Μπορούμε από τον έναν λόγο στον άλλον να διανύσουμε χιλιόμετρα στον δρόμο. Και στο παρελθόν...

Οι πρώτες μπαλιές στο σπίτι μας

Γεννήθηκα στις 31 Μαΐου του 1954. Τέσσερα χρόνια αργότερα, μετακομίσαμε από την Καλλιθέα σε αυτήν τη μονοκατοικία, στο Παλαιό Φάληρο. Μπροστά από το σπίτι υπήρχε πλακόστρωτη αυλή και μια μεγάλη βεράντα. Εκεί καθόμασταν το καλοκαίρι. Ο κήπος ήταν γεμάτος λουλούδια: τριανταφυλλιάς, γιασεμιά, γαρδένιες, όλες οι ευωδιές.

Στην πίσω αυλή, που είχε χώμα, βγάζαμε καμιά φορά το τραπέζι κάτω από το φως του φεγγαριού. Τρώγαμε και κουβεντιάζαμε με τον πατέρα μέχρι την ώρα του ύπνου· νωρίς νωρίς. Μόνο το καλοκαίρι μάς επέτρεπε να μένουμε έως τα μεσάνυχτα. Εκείνος μας έβαζε στα κρεβάτια και μας σκέπαζε. Ήθελε σε όλα να έχει τον πρώτο λόγο. Στη μητέρα δεν άφηνε και πολλά περιθώρια.

Ο κυρ Μιχάλης, ο πατέρας μου, γεννήθηκε στη Χίο. Έφυγε από εκεί και ήρθε να σπουδάσει Νομικά στην Αθήνα. Μετά το πτυχίο δεν ξαναγύρισε στο νησί του. Κάποια στιγμή γνώρισε τη μητέρα μου. Οι δυο τους δεν μιλούσαν για αυτό. Ούτε κι εγώ τους ρώτησα ποτέ. Η κυρα-Ιωάννα καταγόταν από την Κωνσταντινούπολη. Ήρθε στην Αθήνα σε ηλικία επτά ή οκτώ ετών. Καταπώς φαίνεται, έχουμε DNA προσφυγικό στην οικογένειά μας. Παλπού και γιατί δεν γνώρισα, ούτε άλλους συγγενείς.

Τρία αδέρφια ήμασταν, πολύ δεμένα μεταξύ μας. Η Καλλιόπη ήταν η μεσαία, ο Σωτήρης ο μεγαλύτερος κι εγώ ο πιο μικρός. Τα αγόρια μοιραζόμασταν το ίδιο δωμάτιο. Μας είχαν βάλει μαζί, για να έχουμε επικοινωνία. Σεβόμουν πολύ τον αδερφό μου, μιας και ήμουν έξι χρόνια μικρότερος. Με την αδερφή μου, όμως, ένιωθα πιο κοντά, και λόγω ηλικίας· είχαμε διαφορά μόλις έναν χρόνο. Εκείνη είχε το δικό της δωμάτιο και άλλους στόχους από εμάς. Εμείς έπρεπε να μορφωθούμε, έλεγε ο πατέρας, και να γίνουμε «ποδοσφαιριστές».

Με τη μάνα και τα δυο μου αδέρφια

Με αφιέρωση του πατέρα στη γυναίκα μου

Μόλις του εξήγησα πως δεν μπόρεσε να έρθει, μου είπε χαμογελώντας:

«Πανιώνιος δεν είσαι;»

«Φυσικά!» του απάντησα με ενθουσιασμό.

«Γιατί στέκεσαι εδώ; Εισιτήριο έχεις;»

«Όχι» αποκρίθηκα.

«Ωραία! Έλα...» μου είπε και τον ακολούθησα.

Μπήκα μέσα στο γήπεδο μαζί του και κάθισα έξω από τα αποδυτήρια περιμένοντας να βγει η ομάδα για το ζέσταμα. Οι ποδοσφαιριστές του Περικού είχαν ήδη αρχίσει. Το ζέσταμα τότε ήταν κάπως περίεργο: είχε πάσες και σουτ με δύναμη. Ξαφνικά, ένας παίκτης του Περικού ρίχνει ένα δυνατό σουτ, και η μπάλα με βρίσκει στο πρόσωπο. Έπεσα κάτω. Σηκώθηκα γρήγορα γρήγορα και προσποιήθηκα πως δεν πονούσα. Συμπτωματικά, εκείνη τη στιγμή έβγαιναν και οι παίκτες του Πανιωνίου.

Ο Παπουλίδης, που είδε τι συνέβη, ήρθε κοντά μου και με ρώτησε: «Είσαι καλά, μικρέ; Χτύπησες;»

Τι να πω εγώ;

«Μια χαρά είμαι, κύριε Τάκη. Τίποτε δεν έχω!»

«Ξέρεις μπάλα, ρε;» μου είπε, για να με συνεφέρει.

«Ξέρω!»

«Έλα να παίξουμε κεφαλιές», με παρότρυνε περνώντας το χέρι του στον ώμο μου.

«Πολύ ευχαρίστως», του απάντησα καταχαρούμενος.

Τι να λέμε τώρα... Ο Παπουλίδης ήταν θηριώδης σέντερ μπακ κι εγώ νάνος, μόλις επτά χρονών· ο Δαυίδ με τον Γολιάθ. Κάναμε

ΑΕΚ - Ηρακλής, παρακολουθούσα το ματς με τον αδερφό μου. Ο Σωτήρης εκείνη την εποχή έπαιζε στους εφήβους του Πανιωνίου κι εγώ ήμουν μόλις 12 ετών. Όταν ήμουν μασκότ στη Νέα Σμύρνη, καθόμουν πίσω από το τέρμα σε ένα παιχνίδι του Πανιωνίου με την ΑΕΚ και τον θαύμαζα. Ήταν μάγος της μπάλας, ένας γνήσιος γκολτζής! Τον είχα μέσα στην καρδιά μου, ανήκαμε στην ίδια «οικογένεια» και τον εκτιμούσα ιδιαίτερα ως άνθρωπο. Η ζωή του έδωσε πολλές δυσκολίες αλλά και ένα ανεπανάληπτο ταλέντο.

Από τότε που άφησε τα γήπεδα ως ποδοσφαιριστής, δούλεψε ως προπονητής στον πάγκο μικρών ομάδων· μα πάντα ήταν αφοσιωμένος στην Ένωση. Σε δύσκολες στιγμές τον καλούσαν για να βοηθήσει την ομάδα.

Κατά καιρούς, παλιοί παίκτες της Ένωσης εκτελούσαν χρέη υπηρεσιακού προπονητή ή βοηθού. Είχαν έρθει ο Παπαποστόλου, ο Σκευοφύλαξ, ο Κεφαλίδης και άλλοι. Η διοίκηση του Δικεφάλου ακολουθούσε συνήθως αυτό το σύστημα μετά την απομάκρυνση ενός προπονητή. Έμπαινε ένα δικό μας «παιδί» στο τιμόνι της ομάδας, έως ότου βρεθεί ο κατάλληλος προπονητής.

Γενικά, τα διαστήματα κατά τα οποία αναλάμβανε ο Κώστας, η ομάδα είχε καλή πορεία. Όλοι τον αγαπούσαμε και τον σεβόμασταν. Πολλές φορές πήγαινα κι εγώ πιο νωρίς τα πρωινά της Κυριακής για να μιλήσω μαζί του, πριν ξυπνήσουν οι υπόλοιποι. Μου άρεσε να ακούω ιστορίες από την ποδοσφαιρική του ζωή. Τα έλεγε και ωραία ο Κώστας· είχε χιούμορ. Το ίδιο ζεστή ήταν η επικοινωνία του και με τα άλλα παιδιά της ομάδας· τους πρόσφερε μεγάλη ψυχολογική στήριξη.

Με τον Χέλμουτ Σενέκοβιτς

Μετά από πέντε αγωνιστικές η διοίκηση προσέλαβε τον Χέλμουτ Σενέκοβιτς, έναν αξιόλογο προπονητή που είχε περάσει από τον πάγκο του ΠΑΟ και του Ολυμπιακού. Το Πρωτάθλημα ολοκληρώθηκε με την Ένωση στην τρίτη θέση και εμένα πρώτο σκόρερ της ομάδας με 19 τέρματα. Ωστόσο, η πορεία μας στο Κύπελλο Ελλάδας ανέβασε το ηθικό των ΑΕΚτζήδων.

Φτάσαμε στα προημιτελικά του Κυπέλλου και θα αντιμετωπίζαμε τον Ολυμπιακό, που ήταν κατά γενική ομολογία το φαβορί. Στη Νέα Φιλαδέλφεια είκοσι επτά χιλιάδες φιλαθλοι αγωνιούσαν για το μεγάλο ματς. Στο πρώτο ημίχρονο ο Αναστόπουλος άνοιξε το σκορ για τους ερυθρόλευκους, όπως θεώρησε η διαιτησία· ήταν καθαρό

Ολυμπιακός - ΑΕΚ: Το γκολ της πρόκρισης...

Μόλις μπήκε το γκολ, μέσα σε δυο λεπτά ο κόσμος του Ολυμπιακού, απογοητευμένος, άρχισε να εγκαταλείπει το Καραϊσκάκη. Έμειναν μόνο οι ΑΕΚτζήδες. Άλλα περίμεναν οι οπαδοί των ερυθρολεύκων, όταν έρχονταν στο γήπεδο εξαντλώντας τα εισιτήρια. Δεν είχε ξανασυμβεί κάτι τέτοιο μετά από γκολ στο 72'. Οι φίλαθλοι του Ολυμπιακού αποδέχθηκαν την ήττα πριν από την ομάδα τους.

«Τι σου έχουμε κάνει;»

Εκείνη την περίοδο, η ευστοχία μου στα παιχνίδια με τους ερυθρολεύκους δημιούργησε την αίσθηση ότι βγάζω μια ιδιαίτερα επιθετική διάθεση απέναντι σε αυτή την ομάδα. Θυμάμαι πως πολλοί φίλαθλοι του Ολυμπιακού μου έλεγαν: «Τι σου έχουμε κάνει και κυνηγάς μόνο εμάς;».

Εντάξει, τίποτε δεν μου έκαναν οι άνθρωποι. «Δεν έχω κάτι εναντίον σας», τους έλεγα. «Ποδόσφαιρο παίζουμε και νικάμε ή

Με τον Νίκο Σαργκάνη

Παίξαμε στις 29 Ιουνίου του '83. Η καθυστερημένη έναρξη του Πρωταθλήματος λόγω του Ευρωπαϊκού Πρωταθλήματος Ανοιχτού Στίβου του '82 και των υποχρεώσεων της Εθνικής για τα προκριματικά του Κυπέλλου Εθνών Ευρώπης ήταν η αιτία που ο τελικός του Κυπέλλου έγινε τόσο αργά.

Στο ολοκαίνουργιο τότε ΟΑΚΑ δεν έπεφτε καρφίτσα. Οι οπαδοί της ΑΕΚ ξεπερνούσαν τις εξήντα χιλιάδες. Νιώθαμε να κατεβαίνει από τις κερκίδες ένας αέρας προσδοκίας. Υπήρχε ένταση ανάμεσα στους οπαδούς των δύο ομάδων και τα επεισόδια που είχαν σημειωθεί πριν από την αναμέτρηση άφηναν ανησυχητικά μηνύματα για τη συνέχεια.

Θυμάμαι ότι με κάλεσαν να μιλήσω από τα μεγάφωνα για να ηρεμήσει ο κόσμος, αλλά παραχώρησα τη θέση μου στον Βλάχο. Ήταν αρχηγός σε αυτό το παιχνίδι. Του είχα δώσει από πριν το περιβραχιόλιο, γιατί ήθελα, απερίσπαστος, να συγκεντρωθώ στον αγώνα.

Παίξαμε δυνατά και οι δύο ομάδες. Ο ΠΑΟΚ κινήθηκε επιθετικά σε όλη τη διάρκεια του παιχνιδιού, δημιουργώντας ευκαιρίες με ηγέτη τον Κούδα. Ωστόσο, το προβάδισμα με 1-0 το πήραμε εμείς: στο 27' μετά από μπαλιά του Κώττη έστειλα την μπάλα στα δίχτυα του Φούρτουλα. Στο δεύτερο ημίχρονο, στο 80', ο Βλάχος διπλασίασε τα τέρματα. Τόσο το δικό μου γκολ όσο και το δεύτερο του Βλάχου χαρακτηρίστηκαν κατά γενική ομολογία εκπληκτικά και σε δημιουργία και σε εκτέλεση. Ο Δικέφαλος με τελικό σκορ 2-0 κατέκτησε επάξια το τρόπαιο.

Ήταν μια βραδιά μαγική. Πρέπει να ήταν και ο πρώτος αγώνας που παίξαμε στο ΟΑΚΑ, το καινούργιο μας «σπίτι» δεν το λυπήθηκε όμως

Με τον Βαγγέλη Βλάχο

Τελικός ΑΕΚ - ΠΑΟΚ

Ανανέωση συμβολαίου στην ΑΕΚ με τον Παναγίδη

τέτοιο για κανέναν, μα ήθελα να τον προστατέψω· σκεφτόταν αγνά, ήταν «καθαρός» άνθρωπος. Καθίσαμε, συζητήσαμε, αλλά δεν βγήκε τίποτα. Έφυγα θλιμμένος για την αποτυχία που θα ερχόταν.

Εκτός από τον ελληνοβραζιλιάνο Παύλο Παπαϊωάννου και τον Μπάμπη Ακριβόπουλο από τη Βέροια, βρετανικής καταγωγής ήταν ο προπονητής και οι δύο ξένοι παίκτες που ήρθαν με μεταγραφή. Ο τεχνικός Τζον Μπάρνγουελ είχε κατακτήσει με τη Γουλβς το αγγλικό Λιγκ Καπ, ενώ ο Τρέβορ Ρος και ο Τόμας Λάνγκκλει ήταν δοκιμασμένοι ποδοσφαιριστές στην Έβερτον και στην Κρίσταλ Πάλας αντίστοιχα. Οι κινήσεις αυτές δημιουργούσαν προσδοκίες για το καλύτερο σε εκείνους που δεν ήξεραν καλά την ΑΕΚ. Για μένα όμως ήταν άσχετες με το υπόλοιπο «υλικό» της ομάδας.

Τέτοιοι ποδοσφαιριστές δεν ήταν δυνατόν να αξιοποιηθούν στο ελληνικό πρωτάθλημα. Είχαν μάθει ένα αυτοματοποιημένο ποδόσφαιρο. Αν κάποιος δεν τους έδινε την μπάλα στα πόδια, δεν θα μπορούσαν να λειτουργήσουν και να προσφέρουν. Δεν υπήρχε περίπτωση να πάρουν πρωτοβουλίες όπως κάναμε εμείς. Πίστευα, λοιπόν, ότι οι μεταγραφές τους δεν θα απέδιδαν και θα αντιμετωπίζαμε πρόβλημα, προσπαθώντας να εφαρμόσουμε αυτό το περίεργο πάντρεμα.

Ξένοι και Έλληνες στο ελληνικό ποδόσφαιρο

Η αθρόα είσοδος ξένων ποδοσφαιριστών στο ελληνικό πρωτάθλημα λειτουργεί στην ουσία εναντίον του Έλληνα-ταλέντου. Γι' αυτό, είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσουμε πώς πραγματικά αξιοποιούμε τέτοιες επιλογές και τι καταφέρνουμε τελικά.

δεν μπορεί να είναι ήσυχος. Είναι κρίμα που τόσο καιρό ο κόσμος του Δικεφάλου αναμένει την έκδοση της άδειας ανέγερσης του νέου γηπέδου. Χάθηκε πολύτιμος χρόνος σε άγονες συζητήσεις και στη άρνηση της τοπικής Αρχής. Γιατί; Κάποιοι δεν θέλουν να γίνονται έργα πολιτισμού σε αυτή τη χώρα.

Με τον Δημήτρη Μελισσανίδη

Μέσα σε αυτό το γήπεδο μπορώ να οραματιστώ μια δυνατή ανταγωνιστική ομάδα που θα παίζει ωραίο και επιθετικό ποδόσφαιρο. Μέσα στην έδρα της η ΑΕΚ θα κατακτήσει την κορυφή του ελληνικού Πρωταθλήματος και θα ανοίξει καινούργιους δρόμους για ευρωπαϊκές διακρίσεις. Αν κτιστεί το γήπεδο «Αγία Σοφία», όπως το οραματίστηκε και αγωνίζεται διαρκώς για την υλοποίησή του ο Δημήτρης Μελισσανίδης, με τη στήριξη όλων μας φυσικά, τότε θα τιμή-

σουμε εκείνους που έθεσαν τα θεμέλια για αυτήν τη μεγάλη ομάδα. Κι εγώ θα αισθάνομαι πως βρίσκουν στέγη τα χρόνια και οι αγώνες μου στην Ένωση.

Παρόλο που ταλαιπωρήθηκα και ταλαιπωρούμαι, ο έρωτάς μου για την ΑΕΚ παραμένει ζωντανός, όπως και η αγάπη μου για τον Πανιώνιο. Πάντα θα σκέφτομαι και θα κάνω το καλύτερο που μπορώ και για τις δύο αυτές ομάδες της ζωής μου.

Ταλέντα εκτός συνόρων

Αν ένα κράτος ανοίγει τον δρόμο στους καλούς αθλητές, στους επιστήμονες και, γενικότερα, στα ταλέντα του, βάζει τα θεμέλια για να προχωρήσει στον δρόμο της προόδου. Αν όχι, τότε αυτοί οι άνθρωποι αναγκαστικά ψάχνουν μόνοι τους να βρουν διεξόδους. Η χώρα μας ανήκει μάλλον στη δεύτερη περίπτωση.

Στον τόπο μας, είναι αλήθεια, η ζήλια και ο φθόνος περισσεύουν. Μπορεί να θαυμάζουμε κάποιον, και ταυτόχρονα, να τον σαμποτάρουμε κιόλας. Γιατί να προχωρήσει εκείνος κι όχι εμείς; Με αυτά και με αυτά, δεν θα διαφωνήσω με όσους διαπιστώνουν πως η Ελλάδα δεν βοηθάει τα παιδιά της.

Όταν πήγα στην Αγγλία για να πάρω το δίπλωμα του προπονητή, μου είπαν ότι εκεί ήμουν πασίγνωστος παρά τους λίγους αγώνες που είχα παίξει στη χώρα τους. Έμειναν έκπληκτοι όταν τους αποκάλυψα ότι, μετά το τέλος της καριέρας μου ως ποδοσφαιριστή, δεν δέχτηκα προτάσεις ούτε από ομάδες ούτε από την ΕΠΟ.

Στο εξωτερικό οι καλοί ποδοσφαιριστές, μόλις εγκαταλείψουν την ενεργό δράση, αμέσως αναλαμβάνουν θέσεις στην Ποδοσφαιρική

ΠΑΝΘΙΝΟΣ

ΑΕΚ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΙΚΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΜΙΚΤΗ ΚΟΣΜΟΥ

Αν στόχος της ζωής σου είναι η κορυφή, ο δρόμος είναι ανηφορικός και δύσκολος. Σε κάθε σου βήμα πρέπει να αγωνίζεσαι, να κάνεις αυτοκριτική, να δουλεύεις σκληρά μα και να είσαι ταπεινός.

Το ποδόσφαιρο είναι όπως η ζωή. Όλοι θέλουμε να βάζουμε γκολ... Να πετυχαίνουμε τους στόχους μας. Μέσα και έξω από το γήπεδο καλείσαι να παλεύεις με προκλήσεις και πειρασμούς, ακόμα και με τον ίδιο σου τον εαυτό. Και το βάρος της ευθύνης μοιάζει πολλές φορές θεόρατο.

Για να κατακτήσεις την κορυφή, να βιώσεις τη μεγάλη χαρά της νίκης αλλά και να κερδίσεις τον σεβασμό των φιλάθλων, των φίλων, της οικογένειάς σου, πρέπει κάθε στιγμή να ξεπερνάς τον εαυτό σου.

Αυτή είναι η ζωή μου.

ISBN 978-960-563-146-8

9 789605 631468 >